

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету
від 02.09.2021 р., протокол №01

Методичні особливості навчання предмета (українська література)

назва освітнього компонент

ПРОГРАМА

обов'язкової навчальної дисципліни

підготовки бакалавра
(назва ступеня вищої освіти)

спеціальності 014 Середня освіта
(шифр і назва спеціальності)

предметної спеціальності 014.01 українська мова і література
(шифр і назва предметної спеціальності)

освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література)»
(назва освітньо-професійної програми)

Бердянськ, 2021

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Валентина Школа, доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та зарубіжної літератури і порівняльного літературознавства

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету 17.06.2021 р., протокол №10.

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Методичні особливості навчання предмета (українська література)» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (українська мова і література)» підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 014 Середня освіта, предметної спеціальності 014.01 українська мова і література.

Предметом дисципліни є Методичні особливості навчання предмета (українська література).

Міждисциплінарні зв'язки: УНТ, вступ до літературознавства, теорія літератури, літературна критика, історія зарубіжної літератури, культурологія, історія мистецтв, зокрема, малярства, музики, театральної справи, історія України, філософія, історія української літератури.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1.Метою викладання навчальної дисципліни «Методичні особливості навчання предмета (українська література)» є підготовка висококваліфікованих учителів-словесників. Методика викладання літератури дає майбутньому вчителю уявлення про методологічні основи курсу, систему теоретичних знань, формує навички в галузі моделювання процесу вивчення літератури на макро- та мікрорівнях, професійні вміння, необхідні для практичної діяльності в умовах сучасної загальноосвітньої школи.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Методичні особливості навчання предмета (українська література)» є:

1. Познайомити студентів з історією розвитку методики викладання української літератури як науки, її сучасним станом, у тому числі досягненнями передового педагогічного досвіду, авторськими технологіями кращих учителів; вузівськими підручниками з дисципліни, методичними посібниками, періодичними виданнями з фаху.

2. Навчити майбутнього вчителя планувати свою роботу, розробляти й проводити уроки та виховні заходи з української літератури різних типів, раціонально використовуючи виховні можливості літератури, методи й прийоми, які забезпечують найвищу педагогічну результативність.

3. Залучати студентів до наукової роботи.

4. Формувати високі професійні якості, викликати й зберігати інтерес до професії.

5. Ознайомити майбутніх учителів зі змістом, обсягом, структурою та навчально-виховними завданнями шкільного курсу української літератури; чинними програмами, підручниками, хрестоматіями, методичними посібниками.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких компетентностей та продемонструвати такі результати навчання:

Методичні особливості навчання предмета (українська література)	
ЗК 1	Здатність діяти відповідально й свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права й обов'язки; усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).
ЗК 2	Здатність до особистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціально компетентність).
ЗК 3	Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).
ЗК 4	Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети

ЗК 5	(лідерська компетентність). Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розуміння проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).
ПК 1.4	Здатність формувати й розвивати мовно-комунікативні вміння та навички учнів.
ПК 1.7	Здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української літератури в закладах середньої освіти, практиці викладання української літератури.
ПК 2.1	Здатність моделювати зміст навчання української літератури відповідно до обов'язкових результатів навченості учнів.
ПК 2.2	Здатність формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей, засобами української літератури.
ПК 2.3	Здатність здійснювати інтегроване навчання.
ПК 2.4	Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики й технології навчання української літератури.
ПК 2.5	Здатність розвивати в учнів критичне мислення.
ПК 2.6	Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів з української літератури на засадах компетентнісного підходу.
ПК 2.7	Здатність формувати ціннісні ставлення в учнів засобами української літератури.
ПК 2.8	Здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.
ПК 2.9	Здатність орієнтуватися в українському літературному процесі (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мови і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.
ПК 4.1	Здатність визначати й урахувувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів.
ПК 4.2	Здатність використовувати стратегії роботи з учнями, що сприяють розвитку їхньої позитивної самооцінки, я-ідентичності.
ПК 4.3	Здатність формувати мотивацію учнів та організувати їхню пізнавальну діяльність.
ПК 4.4	Здатність формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.
ПК 5.1	Здатність усвідомлювати особисті відчуття, почуття та емоції, потреби, керувати власними емоційними станами.
ПК 5.2	Здатність конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу.
ПК 5.3	Здатність усвідомлювати та поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі.
ПК 6.1	Здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії з учнями в освітньому процесі.
ПК 6.2	Здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства.
ПК 6.3	Здатність працювати в команді із залученими фахівцями, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами.
ПК 7.3	Здатність забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей, інтересів.
ПК 8.1	Здатність організувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі.
ПК 8.2	Здатність формувати в учнів культуру здорового та безпечного життя.
ПК 9.1	Здатність проєктувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів.
ПК 10.1	Здатність прогнозувати результати освітнього процесу.
ПК 10.2	Здатність планувати освітній процес.
ПК 11.1	Здатність організувати процес навчання, виховання й розвитку учнів.

ПК 11.2	Здатність організовувати різні види й форми навчально-пізнавальної діяльності учнів у мовній і літературній освіті.
ПК 12.1	Здатність здійснювати оцінювання й аналіз результатів навчання учнів з української літератури.
ПК 12.2	Здатність забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювати результатів навчання з української літератури.
ПК 13.1	Здатність використовувати інновації в навчанні української літератури.
ПК 13.2	Здатність застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності.
ПК 14.1	Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності й визначати індивідуальні професійні потреби.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС / 90 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Методика викладання української літератури як наукова дисципліна та навчальний предмет. Об'єкт, предмет, зміст, структура курсу «Методика викладання української літератури в школі». Основні завдання курсу «Методика викладання української літератури в школі». Історія «Методики викладання української літератури»: особливості розвитку до 1917 року та в радянський період. Історія «Методики викладання української літератури»: особливості розвитку в сучасний період. Стисла характеристика основних вузівських посібників з методики викладання української літератури. Зв'язок методики викладання української літератури з іншими науковими дисциплінами.

Учитель та його професійні навички.

Тема 2 Урок як основна форма вивчення літератури в школі. Сучасний урок української літератури, його типи та специфіка. Структура та методика уроку літератури. Методичні основи проведення уроку літератури. Класифікація уроків літератури. Особливості структури уроків підготовки до написання творів різних типів. Специфіка уроків вижиттєпису та індивідуального стилю письменника, уроків вчення літератури рідного краю, вступних і підсумкових занять. Використання наочності на уроках української літератури

Тема 3 Розвиток усного та писемного мовлення учнів у процесі шкільної літературної освіти. Система розвитку зв'язного мовлення учнів на уроках літератури. Форми роботи над мовою художнього твору та мовленням учнів. Тема, цілі та структура уроку розвитку зв'язного мовлення. Форми роботи над мовою художнього твору та мовленням учнів. Розвиток усного мовлення. Розвиток писемного мовлення.

Тема 4-5 Методи і форми навчання літератури. Класифікація методів навчання. Основні класифікації методів навчання літератури. Застосування наукових методів у системі шкільної літературної освіти. Технологізоване навчання літератури. Інтерактивне навчання. Самостійна робота учнів.

Тема 6. Позакласна та позашкільна робота з літератури. Роль і завдання позакласної роботи в процесі літературної освіти учнів загальноосвітньої школи. Індивідуальна, групова та масова позакласна робота. Організаційні форми позакласної роботи. Специфіка уроків позакласного читання, літератури рідного краю, вступних і підсумкових занять. Методичні засади організування уроків позакласного читання. Методика вивчення літератури рідного краю. Особливості вступних і підсумкових уроків.

Тема 7-8. Методологія аналізу тексту художнього твору. Принципи, прийоми, шляхи шкільного аналізу художнього твору. Особливості методики вивчення художнього твору. Типологія шкільного аналізу. Плани аналізу епічного, поетичного, драматичного твору. Складання плану, переказування, усне малювання, інсценізування твору. Строфіка, римування. Специфіка аналізу міжродових жанрів.

Тема 9 Специфіка шкільного вивчення фольклорних творів. Особливості методики вивчення фольклорних творів. Форми роботи з фольклором.

Тема 10. Літературно-критичні статті та елементи теорії літератури в шкільному вивченні. Літературно-критичні статті в шкільних програмах. Елементи теорії літератури в шкільному курсі української літератури. Технологія засвоєння теоретико-літературних понять та опрацювання літературно-критичних статей. Модель вивчення літературного напрямку. Завдання та прийоми опрацювання літературно-критичних статей. Завдання, принципи і форми вивчення життєпису та індивідуального стилю письменника. Шкільне тлумачення індивідуального стилю письменника.

Рекомендована література

Базова

1. *Наукові основи методики літератури: навчально-методичний посібник / за ред. Н. Волошиної.* Київ: Ленвіт, 2002. 344 с.
2. *Пасічник Є.* Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. Київ: Ленвіт, 2000. 384 с.
3. *Ситченко А.Л.* Методика навчання української літератури в загальноосвітніх закладах: навч. посіб. для студентів-філологів. Київ: Ленвіт, 2011. 291 с.
4. *Токмань Г.Л.* Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2012. 312 с.

Допоміжна

1. *Бащманівська Л.А. Білоус Н.М.* Практикум з методики викладання української літератури: навчально-методичний посібник. Київ: ВД «Слово», 2013. 144 с.
2. *Ворожейкіна О.М.* 100 цікавих ідей для проведення уроку. 2-ге видання, перероблене. Харків: Основа, 2011. 256 с.
3. *Демчук О.* Нестандартні уроки української літератури 9–11 клас. Тернопіль: Підручники & посібники, 2000. 141 с.
4. *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н.П. Наволокова.* Харків: Вид. група «Основа», 2010. 176 с.
5. *Книга вчителя української мови та літератури: довідково-методичне видання / упоряд. Н. І. Шинкарук.* Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. 352 с.
6. *ікішина Т.В.* Творче самовираження вчителя української мови та літератури. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 175 с.
7. *Паращич В.В.* Розогорнуте календарне планування уроків: Посібник. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. 64 с.
8. *Пультер С., Лісовський А.* Методика викладання української літератури в середній школі. Курс лекцій для студентів філологів. Тернопіль: Підручники і посібники. 2011. 144 с.
9. *Романишина Н.* Українська художня мала проза: теоретико-методичні аспекти вивчення. Рівне, 2013. 576 с.
10. *Ситченко А.* Навчально-технологічна концепція літературного аналізу: монографія. Київ: Ленвіт, 2004. 304 с.
11. *Ситченко А., Шуляр В., Гладішев В.* Методика викладання літератури: Термінологічний словник / за ред. А. Л. Ситченка. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 132 с.
12. *Степанишин Б.* Стратегія і тактика в літературній освіті учнів: Роздуми старого методиста-словесника, або Від "альфи" до "омеги" у викладанні рідного письменства в школі. Київ: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2003. 191 с.
13. *Телехова О.* Українська література. Методичні матеріали до вивчення шкільного курсу: посібник для вчителів. Харків: Ранок, 2000. 112 с.
14. *Тесля О.* Як навчити учнів писати твори. Київ: Рад. школа, 1968. 112 с.

15. *Українська література. 5 – 11 класи: програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською і російською мовами навчання.* Київ: Генеза, 2002. 136 с.
16. *Школа В. М. Байка Трохима Зіньківського та вивчення її в школі. Творчість Трохима Зіньківського в контексті української літератури 70-90-х рр.. XIX ст.: матеріали Всеукраїнської наукової конференції (4 червня 2021 р.) / ред. кол. О.П. Новик, О.Д. Харлан. Бердянськ: БДПУ, 2021. С. 62-71.*
17. *Школа В. М. Метрико-ритмічні особливості поезій Миколи Вороного. Актуальні тенденції викладання української літератури: матеріали наук.-практ. семінару.* Бердянськ, 2020. С. 88-90.
18. *Школа В. Твори письменників-модерністів у шкільному вивченні: інтермедіальний вимір. Сонячні кларнети: танець, музика, театр у літературознавчих проєкціях: матеріали Міжнародної наукової конференції / ред. кол. О.П. Новик, О.Д. Харлан. Бердянськ: БДПУ, 2021. С. 197-201.*
19. *Школа В. Казкова складова повісті Ольги Мак «Каміння під косою» та особливості вивчення твору в школі. Вчора, сьогодні, завтра: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції.* Ніжин: Видавець ПП лисенко М.М., 2021. С. 100-104.

11. Інформаційні ресурси

1. Бердянський державний педагогічний університет. Режим доступу : <http://bdpu.org/>
2. <http://ukrknyga.at.ua/> - «Українська книга» - безкоштовна електронна бібліотека
3. <http://chytanka.com.ua/ebooks/index.php?action=url/authors> - Читанка
4. <http://ukrkniga.org.ua/> - Українська книга
5. <http://exlibris.uaweb.org/> - українська електронна бібліотека Exlibris
6. <http://library.kr.ua/> - бібліотека ім. Д. Чижевського
7. <http://1576.ua/> - бібліотека українського світу
8. <http://www.ukrlit.vn.ua;> www.ukr-in-school.edu-ua.net

Методи навчання:

- *Словесні:* лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція), із застосуванням комп'ютерних технологій; семінари, бесіда, розповідь.
- *Наочні:* самостійне спостереження, ілюстрування, демонстрування
- *Практичні:* наукове дослідження, навчальні дискусії, створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуації пошуку (метод цікавих аналогій тощо).
Методи письмового і текстового контролю.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: поточний контроль, екзамен.

6. Система оцінювання.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Частина підсумкової оцінки у балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		50	100
Практичні заняття	45		
Самостійна робота (на пам'ять)	5		
Підсумковий контроль		50	
Екзамен:	50		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64			D (задовільно)
50-57	задовільно		E (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

